

„Uchazeč nás musí přesvědčit, že je schopen postavit Temelín řádně, včas a za peníze, které budou ve smlouvě,“

uveldl v rozhovoru pro časopis All for Power Václav Bartuška, vládní zmocněnec pro dostavbu Jaderné elektrárny Temelín.

Jak hodnotíte návštěvu v USA?

Úplně stejně jako předchozí návštěvu pana premiéra u prezidenta Sarkozyho a předpokládám, že něco podobného uslyšíme i od prezidenta Medveděva za měsíc. USA stojí pevně za svým dodavatelem, za firmou Westinghouse, stejně jako Francie stojí za společností Areva a Rusko za Rosatomem. Nic jiného jsem neočekával.

V tisku se o potenciálních dodavatelích pro Temelín hovoří následovně: Rusko-české nebo česko-ruské Konsorcium MIR.1200, francouzská AREVA a americký Westinghouse. Přitom akcionářská struktura společnosti Westinghouse je následující: 87 % Toshiba, 10 % Kazachstan, 3 % IHI (japonská strojírenská firma). Proč se o Westinghouse nemluví jako o japonsko-kazašské firmě?

Pro Američany je klíčové, že firma sídlí v USA a že klíčoví dodavatelé jsou americké firmy. To znamená pracovní místa v Americe.

O prázdninách velvyslanec Eisen prohlásil, že pokud Westinghouse vyhraje, tak to vytvoří cca 9 000 lukrativních míst pro zaměstnance v USA. Nebylo to nešťastné prohlášení?

Všechny výroky na téma, kolik procent zakázky dostanou české firmy, případně kolik to bude tvořit miliard korun, beru velmi opatrně. To jsou všechno slova, která se pronášejí a reálnou cenu bude mít, to, co bude v nabídce. Nad rámec toho, co v nabídce bude, budeme muset zkoumat dodavatele všech tří uchazečů, jejich reálnou kapacitu a schopnosti. To, co se stalo v jaderném průmyslu, je de facto rozpad dodavatelských řetězců. To, co se stalo v českém jaderném průmyslu za posledních dvacet let, to potkalo i všechny ostatní. Reálně se opravdu desetiletí nic nestavělo. Průmysl se může vrátit do hry, můžeme tu mít jadernou renesanci, ale k tomu potřebujete zakázky. K tomu ovšem potřebujete důvěru investorů. Je to začarovaný kruh.

Myslím, že Česká republika má v tomto směru výhodu, protože jsme technologicky vyspělá země. Loni se mi například podařilo navštívit reaktorovou halu v Plzni zrovna ve chvíli, kdy se připravoval transport těžkých komponent na nejménovanou jadernou elektrárnu ve Finsku. Neměl jsem pocit, že by se tam výroba zastavila.

Byl jsem tam rovněž loni v létě, takže vím, o čem hovoříte. Samozřejmě, výroba se úplně nezastavila. Vyráběly se různá upgrady a vylepšení stejně jako v dalších fabrikách po světě. Nicméně reaktorová hala v Plzni je víceméně prázdná, nebo poloprázdná, to si přiznejme. V 70. a 80. letech

Václav Bartuška (narozen 14. července 1968) je současný český diplomat, politik a publicista. Od roku 2006 je zvláštním velvyslancem České republiky pro otázky energetické bezpečnosti. Studoval žurnalistiku na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy a patřil k vůdcům revoluce v roce 1989. Ve svých 22 letech se stal členem parlamentní komise pro dohled na vyšetřování události 17. listopadu. O svých zkušenostech z práce v komisi napsal knihu *Polojasno*. Zisk z prodeje knihy mu umožnil absolvovat cestu okolo světa. Pracoval jako reportér deníku MF Dnes, vykonával funkci generálního komisaře české účasti na světové výstavě Expo 2000 v Hannoveru, později vlastnil firmu zabývající se pořádáním výstav a vypracováváním marketingových studií. Od nástupu Alexandra Vondry do pozice ministra zahraničí je zvláštním velvyslancem České republiky pro otázky energetické bezpečnosti. V roce 2010 se stal zvláštním vládním zmocněncem pro dostavbu JE Temelín. Je ženatý s českou herankou Kateřinou Englichovou, se kterou má dceru Johanu.

vyráběla dva reaktory ročně. To je opravdu dávnou. Stejně, nebo podobně je to ve fabrikách, které jsem po světě navštívil (ať už v Japonsku, ve Francii, nebo v Rusku). Kapacity fabrik jsou nastaveny na úplně jinou produkci. Je skvělé, že i bez zakázek část firem přežila. Bez nových zakázek si kapacitu nemohou udržet.

Nedávno jsem byl na akci Atomex-Europe a slyšel jsem tam prezentace českých firem. Pro firmu bude velmi těžké připravit se na Temelín. Uvedu příklad. Pokud by Vítkovice dodávaly

parogenerátor, tak by to znamenalo investici 600 milionů korun a nábor cca 200 kvalifikovaných pracovníků. Pro jednu zakázku se to přeci nemůže vyplatit.

A přesně to samé se odehrává u všech ostatních. To co slyšíte od dodavatelů po celém světě je, že pro ně znamená jádro 10 % obratu, ale 90 % starostí. Opravdu ta masivní výroba ze 70. let, ta je pryč. To, jestli se dokáže vrátit, neumím odhadnout. Myslím, že jádro má své místo. Doufám, že se vrátí schopnost Západu stavět velké celky.

Zadávací dokumentace byla předána uchazečům 31. října. Měl jste příležitost do ní nahlédnout? Můžete letmo zhodnotit její kvalitu?

Neodpovím přímo. Mně se velmi líbí britský systém vládnutí. Nenajdete jediný list papíru, který tvrdí, že britská vláda zakázala stavět jiné reaktory, než AREVA a Westinghouse, ale všichni vědí, že tak to je...

Rad bych citoval z článku Stevea Thomase, který vyšel v LN. Koncept EPR prošel ve Finsku a Francii konstrukčními úpravami, které mají za cíl zabránit růstu nákladů a zjednodušit výstavbu. Mohou tyto úpravy znamenat opětovné zahájení licenčního procesu?

V tomhle čistě úzkém podání je to spíše otázka na Danu Drábovou. Podstata toho, na co autor naráží, je velmi přesná observace. Všichni tři uchazeči tendru říkají, že mají v podstatě k dispozici sériový model. Když se na to podíváte zblízka, tak zjistíte, že nikdo z nich sériový model k dispozici nemá. Každý reaktor je vlastně unikát a to z různých důvodů. Staví se například v rozdílných geografických místech s příslušnými, místními dodavateli. V těchto souvislostech je nepřesné mluvit o sériovosti výroby. To je jeden z důvodů, který může zájemce o jadernou energii odradit.

Pokud vím, Westinghouse stále nemá licenci v zemi původu, nebo se něco změnilo?

Měli by ji mít do konce tohoto roku, já si spíše myslím, že to bude začátkem roku příštího. Mají čínskou licenci, ale ta je pochopitelně jiná...

...a je neakceptovatelná pro SÚJB.

Samozřejmě. Naše podmínka je licence v zemi původu, případně licence v respektovaném teritoriu.

Může se stát, že Brusel bude lépe pohlížet na ty, kteří staví na území EU?

Co s tím má Brusel společného? Najděte mi jediné místo v celém procesu, kde nás zajímá názor komise.

To bychom se pustili na tenký led spekulací, kdy nám může někdo „škodit“ nepřímo.

Mně tento přístup vadí principiálně z jednoho důvodu. My (EU) směřujeme poměrně razantně do deficitu ve výrobě elektřiny... hrdinně, udatně, ve-sele s písní na rtech. A buď si to přiznáme, a začneme s tím něco dělat, nebo nás čeká opravdu

evropská sázka na nejvyšší možnou bezpečnost, na generaci 3, 3+ je většinou světa k smíchu a tendr v Abu Dhabí v roce 2009 byl nádherný příklad. Abu Dhabí je jedna z nejbohatších zemí světa, jestli by si někdo mohl dovolit generaci 3, tak jsou to oni. A oni dali vedle sebe korejskou nabídku generace 2+ a vedle toho nabídku generace

Setkal jste se se Sergejem Kirijenkem osobně?

Mnohokrát. Letos jsme se viděli asi šestkrát.

Prekvapilo mě, že byl premiérem vlády ve 36 letech.

Víte, já jsem ho potkal, když byl ještě šéfem Banku Garantija v Nižním Novgorodu, již v 90. letech. Pamatuji ho jako mladého reformního

Letecký pohled na Jadernou elektrárnu Temelín – ilustrační foto

velký problém. Porovnatelný s tím, co se děje dnes se společnou měnou. Ve finále, to co zajímá české občany, je jestli budou mít doma elektřinu a teplo a je jim úplně fuk, co si to tom myslí nějaké direktivy. Pokud by ty direktivy znemožňovaly reálné fungování ekonomiky, tak jsem pro, aby se upravily direktivy a ne ekonomika. Evropa si bude muset co nejdříve zodpovědět otázku, jestli hodláme splnit cíle, které jsme si dali v oblasti klimatických změn, protože ty zahubí naši ekonomiku. Složení energetického mixu je plně v kompetenci států.

Paralela s Eurem je zajímavá. V případě krize Eurozóny někteří odborníci tvrdí, že by prospěl bankrot Řecka. Mohl by některým státům, které hazardují s rozvojem energetiky prospět „výchový blackout“?

Tento bonmot s blackoutem používám velmi rád už několik let. Nejsm si jist, jestli to vlastně nebude málo. Asi bude potřeba daleko větší šok, abychom se probrali. Ta naše nabubřelost, pocit že jsme úžasně bohatí, že svět nás poslouchá a bude dělat přesně to, co chceme, to je strašně cítit z řady věcí, které Evropa dělá a ten svět se nám směje. Čína se směje našim cílům na omezení CO₂, protože to jim nesmírně nahrává ekonomicky. Nechápu, proč to děláme, ale využívají toho na plné pecky. Podobně si myslím, že celá

3 (GE- Hitachi a Areva) a řekli si, nejme blbí, nebudeme platit dvojnásobek. Myslím si, že tímhle směrem půjde vývoj v řadě zemí světa. Naše posedlost bezpečím je sice hezká, ale ve finále bude stát Evropu spoustu peněz a ztrátu konkurenceschopnosti vůči ostatním.

Jak se díváte na polské snahy v jádru?

Doufáme, že nebudeme jediní, kteří chtějí stavět jaderný zdroj ve střední Evropě. Víím, že Polsko má před sebou ještě dlouhou cestu. Jsou realističtí ve svých cílech, přeji jim hodně úspěchů.

Jste více než rok ve funkci zmocněnce, jak se změnila Vaše pracovní náplň?

Nijak, je pořád stejná. Mým úkolem je bez překras informovat vládu o reálném stavu tří uchazečů a jejich projektů ve světě. Funguji jako naprosto nezávislý zdroj informací.

Jak Vás akceptují potenciální dodavatelé (ti tři uchazeči)?

Někteří mě znali již před mým jmenováním do funkce. Všude na světě je „jádro“ ve výhradní kompetenci státu, ať už je investorem kdokoliv - privátní subjekt, nebo státní firma. První a poslední slovo má stát. Vysvětlovat například Sergeji Kirijenkovi roli státu v oblasti jádra, rozhodně nebylo zapotřebí.

ekonomu v Nižním Novgorodě. Pak putoval s Borisem Němcovem, který se stal premiérem, do Moskvy. A v roce 1998 se stal premiérem S. Kirijenko.

Na konferenci Atomex-Europe jsem se dozvěděl, že Rosatom dělá momentálně audit svých aktuálních projektů a chtěl by českým dodavatelům nabídnout účast v těchto projektech. Myslíte si, že je to reálná nabídka?

Nebylo by poctivé komentovat slova kohokoliv z těch tří. Všichni tři říkají v podstatě to samé, všichni tři jsou plni dobré vůle. Minimálně do skončení tendru. Věřím tomu, co je na papíře. Klíčovým parametrem těchto slibů je zda se budou stavět nové bloky ve světě a pokud ano, tak kde. Pokud bude většina nových bloků v Číně, tak tam nemá žádný z dodavatelů šanci. Čína si všechno postaví sama. Podobně jako si všechno pro svůj program dodávají Korejci a další hráči, např. Rusko. Pokud budou nějaké další projekty v těchto zemích, uvidíme.

Záležitost Westinghouse – Čína vnímám následovně: Westinghouse postaví v Číně čtyři reaktory a Čína obdrží licenci na stavbu dalších reaktorů (typu AP1000) na svém území. Další reaktory si tedy Číňané budou stavět sami?

Ten vztah je komplikovanější. Mluvil jsem s předsedou CNNC, což je vlastně něco jako Rosatom.

Opravdu se tam setkávám s lidmi, kteří jsou několik stupňů nade mnou. Mimochodem, máme velmi špatné mezivládní vztahy „česko-čínské“. Mě to zajímá, a proto se se mnou baví. Oni jsou velmi opatrní v tom, aby udělali skok do neznáma. Minimálně v oblasti systémů kontroly řízení a paliva budou chtít s Westinghousem spolupracovat podstatně déle. Chtějí lokalizovat výrobu „železa“ (reaktory, parogenerátory, turbíny, atd.) to je jasné.

Pro Westinghouse by to mohl být zajímavý obchodní model tím, že by získal výrobní základnu pro své další elektrárny ve světě.

Myslím, že díky tomu, jaká kvalita je požadována ve vyspělém světě, budou ještě dlouho odkázáni na dodávky z Japonska, Koreje ... Čínští výrobci se na požadovanou kvalitu mohou za určitou dobu taky dostat. Když si projdete historií výroby reaktorů v Plzni, tak ta cesta k té špičkové kvalitě, a opravdu ty plzeňské reaktory jsou špičkové, trvala nějaký čas.

Vraťme se k harmonogramu tendru na Temelín. Zadávací dokumentace byla předána v termínu. Předložení nabídek má být v létě 2012 a vyhlášení vítěze je plánováno na prosinec 2013. V roce 2014 jsou ovšem volby. Myslíte, že se Temelín stane volebním tématem?

Za svůj největší úkol považuji, aby o všech klíčových bodech věděli jak vládní strany, tak opozice. Předseda ČSSD je například v rozdělování všech mých zpráv. Pokud se něco týká přímo lokality v okolí Temelín, tak je v nich i hejtman Jihočeského kraje. Považuji tuto komunikaci za naprosto normální a nutnou. Temelín je projekt na 15 let. To je období, kdy se mohou, při normálním průběhu voleb, vystřídat čtyři vlády. Pro mě je klíčové, aby finální slovo řekla vláda s demokratickou opozicí současně. Ctím názor všech čtyř předsedů demokratických stran. Nestýkám se s komunisty. To bych vzhledem ke svému životnímu příběhu nepřekousl.

Prosinec 2013 není daleko. Jak se bude rozhodovat, když teoreticky nebude stát ani jeden z referenčních bloků?

Myslím, že to není pouze teoretická varianta. Základní rozhodnutí se může vést podle ceny, transferu know-how a podílu českých firem. Na konci výběru budeme mít nějakou limitovanou autorizaci k práci na přípravě územního rozhodnutí, licencování bloku na SÚJB apod. a teprve až budou veškerá povolení hotova (včetně samozřejmě stavebního povolení) tak dáváte konečný pokyn k výstavbě. To je vlastně objednávka kusů s dlouhou dodací lhůtou. To mi přijde jako jediný možný postup z několika důvodů. Schvalovací řízení u nás, podobně jako jinde v Evropě se stalo nepředvídatelným. Může trvat 39 nebo i 60 měsíců. Díky lhůtám, díky možnostem odvolání. V Evropě jsme si vytvořili systém, který umožňuje zablokovat jakoukoliv větší stavbu. Ačkoliv našemu systému říkáme demokracie, tak reálně jde o diktaturu menšiny. Dobře zorganizovaných malých skupin.

Abych to shrnul, finální pokyn k výstavbě dáme, až budou hotova všechna povolení. Pokud do

té doby nebude stát funkční referenční blok, tak stavba nezačne. Tak řekneme vybranému, sbal si svých pět švestek a jdi.

Když už jsme u těch lhůt, uvedu jeden příklad. V Pekingu je obrovské letiště Peking 3. Nádherné, postavené k olympiádě. Autor Norman Foster. Od rozhodnutí ho postavit do otevření, uplynulo méně času, než byl pouhý proces EIA na letišti Heathrow 5 v Londýně. Co chceme? Chceme opravdu soutěžit s Čínou (a dalšími)? Pokud ano, tak si vážně řekněme, jestli na to máme, jestli si třeba nesvazujeme ruce za zády různými procesy.

Jak se mají dodavatele na výstavbu připravit, když máme nejistý termín výstavby a je zde i teoretická možnost, že se stavět nezačne, pokud nebude stát funkční referenční blok?

S tímhle rizikem to opravdu musíme říkat. Může se opravdu stát, že jeden z těch tří projektů nebude fungovat. Věřím, že budou fungovat všechny, že se povede je odladit. Ale vím dobře, jaké problémy aktuálně mají, jaká mají zpoždění a vím, že se všichni děsí finální fáze a tou je commissioning - uvádění do chodu, spouštění. Tam se teprve ukáže nedostatek odborníků.

Mediálně jsou známé záležitosti kolem Arevy. Pravděpodobně je to proto, že staví v Evropě. O těch ostatních se moc nemluví. Z Číny přicházejí samé růžové zprávy.

Jsou země, kde žádné zpoždění nemůže být, i kdyby tam nakrásně bylo. Teď je ve všech materiálech uváděn termín spuštění Sanmenu 1, listopad 2013 a Haiyangu 1 v květnu 2014. Dejte tyto termíny do rozhovoru a za dva roky uvidíme. A jestli bude Sanmen 1 opravdu spuštěn v listopadu 2013, tak smekám. Ale úplně stejně se to má s Leningradskou 2 i s Novovoronežskou 2. Ten problém není omezen pouze na jednoho z uchazečů, to je problém všech tří.

Máte on-line informace o referenčních blocích?

Ne, nemám. Objel jsem stavby všech tří uchazečů. Tzn. Olkiluoto, Flamanville, Taishan pro EPR. Sanmen, Haiyang, Vogtle pro AP1000. Novovoronežskou a Leningradskou pro MIR.1200. Hodlám je objíždět znovu. Všichni tři tak jasně vědí, že máme reálný zájem a že víme, co se na stavbách děje. To je to nejcennější co dělám.

Kdy se chystáte na další cestu?

Předpokládám, že v lednu. Roční odstup je velmi užitečný. Můžete velmi dobře porovnávat mezi tím, co vám bylo řečeno a jaká je realita. Můj základní postoj je takový, že mám velké sympatie k tomuto odvětví. Přijde mi, že je velmi užitečné resp. potřebné si tuto znalost, toto know-how v oblasti jádra, uchovat. Mám velký respekt ke všem třem firmám. K tomu co dělají a v jakých podmínkách udržují při životě to, co málem zaniklo.

Vraťme se zpět do ČR. Nedávno hejtman Jihočeského kraje vyslovil v souvislosti s Temelínem svůj požadavek na dostavbu infrastruktury. Vnímate jeho vystoupení jako legitimní a správné?

V říjnu jsem vládě předložil první ze svých šesti analýz. V analýze se mimo jiné uvádí, že postavit dálnici D3 je naprosto legitimní nárok. Stavba Temelína je pro kraj velkou zátěží a něco kraji musíte dát výměnou.

Co bude mít v případě rozhodování o Temelínu větší váhu, technické, nebo geopolitické hledisko?

Na prvním místě musí uchazeč přesvědčit inženýry ČEZ, nebo třeba i mně, že je opravdu schopen postavit Temelín řádně, včas a za peníze, které budou ve smlouvě. V tomto směru mě zatím žádný z těch tří nepřesvědčil. Věřím tomu, že po dokončení referenčních bloků si budeme moci s jistotou říct, ano mají na to. Zatím to tak není. Pak je na pořadu otázka ceny, přesněji financování stavby. Klasická otázka českých médií je, jestli na to ČEZ má. Je to trochu složitější. ČEZ na to rozhodně v této chvíli má...

...ale chce záruky státu, nebo ne?

Ne, tady jde o něco jiného. Tady jde o to, co se bude dít kolem nás. Když Lehman Brothers v roce 2008 padli, tak tři měsíce si nikdo nemohl na mezibankovním trhu půjčit ani EURO. Kdyby se něco podobného přihodilo například ve třetím roce výstavby Temelína, kdy se budou platit miliardy měsíčně, tak je to velký problém. Nebo drobnůstka. Nedávno jsem se bavil s finančním ředitelem ČEZ a vzpomněl jsem, že když jsme se spolu setkali před rokem poprvé, tak jsem mu ve srandě říkal: „Vy tu máte v dokumentaci kotaci cen v korunách a v euro. Jste si jistý, že euro bude ještě za deset let fungovat?“ Byl to takový vtíp. Oba jsme se tomu zasmáli. Letos už to bohužel takový vtíp není.

ČEZ musí zvolit vhodný hedging. Musí si být naprosto jistý, že bude mít financování nejen teď, tedy v přípravných letech, ale hlavně v době, kdy výstavba pojede na plné obrátky. V době, kdy jsou na stavbu dopravovány velké kusy a platí se opravdu velké částky. Máte osmnáct měsíců v průběhu výstavby, kdy ty peníze opravdu „hoří“. Kdyby se v té době semlela nějaká ekonomická hrůza, tak bude velmi těžké zajistit finance. V tom si myslím, že je velké úskalí. Nevíme, jak bude vypadat Evropa za deset let.

Kdyby, čistě teoreticky, vyhrálo konsorcium MIR.1200, myslíte si stále, že by se zvýšila naše závislost na Rusku?

Myslím, že v tomto nebezpečném světě, ve kterém mizí základní jistoty, například EU... tak je to jistě jedna z otázek, kterou se bude zabývat vláda v roce 2013. Mimochodem věřím, že EU přežije, ale rozhodně to není 100% dané.

Nicméně si myslím, že nejdřív nás bude muset každý z těch účastníků, včetně Rosatomu, přesvědčit, že je schopen stavbu postavit řádně a včas. To předchází politickému uvažování. Na prvním místě je, aby primární slovo při rozhodování měli inženýři. V tom si myslím, že by měl být velký kus mé práce. Inženýři budou muset umět s dodavatelem patnáct let spolupracovat. Nejen po dobu výstavby, ale i v prvních letech provozu elektrárny.

Zaznamenal: **Norbert Tuša**, AF POWER agency, a.s.